

PROGRAM PODPORY
**ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRAJNIČÍ**

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2022/23

Destinace (země, město): Rakousko, Vídeň

Jméno, příjmení: Markéta Schürz Pochylová

Místo působení (univerzita, fakulta, příp. katedra/ústav): Vídeňská univerzita, Ústav slavistiky, katedra bohemistiky

Výuka češtiny na Univerzitě Vídeň

Studium českého jazyka má na Univerzitě Vídeň dlouholetou tradici. Již v roce 1774 byla výuka češtiny zaváděna v rámci celé habsburské monarchie. Šlo o první živý jazyk, který bylo možno studovat na vysokoškolské úrovni. Vídeňská bohemistika se tak řadí mezi nejstarší instituty na světě. Toto bohemistické pracoviště je součástí Ústavu slavistiky (Institut für Slawistik) Fakulty filologie a kulturních studií (Philologisch – Kulturwissenschaftliche Fakultät). Je známo, že v místě, kde sídlí slavistika, měl na konci 19. století svou pracovnu Sigmund Freud.

I dnes je ve Vídni možné studovat češtinu na všech vzdělávacích úrovních, od mateřské školy, přes základní školu a gymnázium, až po univerzitu. Podrobné informace o vzdělávání v češtině ve Vídni lze dohledat v publikaci Vlasty Valešové: *Školský spolek Komenský (2020)*. Zajímavosti o historii vzdělávání na vysokoškolské úrovni lze najít např. v publikaci *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. (Academia, Praha 2007, s. 600).

Studijní plán

Ústav slavistiky nabízí bakalářské studium slavistiky, masterské studium (obdoba magisterského studia) a studium učitelství. Lektor českého jazyka a české literatury se realizuje především v bakalářském a učitelském programu. Studenti bakalářského studia bohemistiky absolvují předepsanou výuku českého jazyka během šesti semestrů. V prvním a druhém semestru to jsou kurzy pro začátečníky

(Grundlagen a Ausbau 1), ve druhém a třetím semestru jsou již mírně či středně pokročilí (Ausbau 2, Ausbau 3) a nejpokročilejší studenti navštěvují kurzy (Vertiefung 1 a 2). Rozdělení by zhruba mělo odpovídat evropskému referenčnímu rámci pro češtinu, tedy od A1 až po C1 (u nejnadanějších studentů či u českých rodilých mluvčích). V bakalářském programu je také povinný jeden další slovanský jazyk, minimální délka jeho studia je předepsána na jeden semestr. Tento předmět se nazývá: *Čeština jako druhý slovanský jazyk*. Na závěr bakalářského studia musí každý student napsat dvě práce – jednu literární a jednu jazykovou, a to v němčině.

Počty studentů a jejich věk

Na výši počtu studentů si nemůžeme stěžovat. V prvních ročnících bývá pravidelně 10 až 15 studentů. Nutné je dodat, že máme dvě skupiny začátečníků, tedy celkem to je kolem třiceti studentů. Zájem o češtinu je ve Vídni trvalý a počty studentů jsou více než uspokojivé. O konkrétních počtech se zmíníme v rámci kapitoly výuková činnost lektora.

Organizace výuky a učebnice

Od roku 2017 působí na bohemistice ve Vídni dvě lektorky: Naděžda Salmhoferová, tj. místní lektorka, a Markéta Schürz Pochylová, vyslaná lektorka DZS. Obě lektorky spolupracují na podobě kurzu češtiny. Jako základový rámec se bere látka, která je obsažená v učebnici Stefana Michaela Newerkly a Hany Sodeyfi: *Tschechisch. Faszination der Vielfalt*. Lektorky navíc přidávají a kombinují další materiály i z jiných učebnic, např. Lídy Holé. Pracují také s vlastními dokumenty, vytvářejí jazykové hry, kvízy a autentické materiály. U pokročilejších studentů pracovaly také s učebnicemi Aleny Nekovářové: *Čeština pro život 1* a *Čeština pro život 2* nebo s učebnicemi *Czech it up* vytvořenými na Filozofické fakultě Univerzity Palackého.

Ve vyšších ročnících mají studenti možnost navštěvovat semináře významných vídeňských bohemistů, slavistů, např. Stefana Michaela Newerkly, vedoucího katedry bohemistiky a Ústavu slavistiky, nebo Gertraude Zand. Výčet všech významných odborníků by byl velmi dlouhý, proto pro potřeby této zprávy uvádím pouze dvě jména.

Věk studentů

Co se týče věku studentů, hlavní skupinu tvoří mladí lidé od 19 do 25 let. V kurzech češtiny se objevují také osoby pokročilejšího věku, např. 60+, 70+. Při výuce jsou tyto generační rozdíly velice přínosné, mimo jiné také při diskuzích o různých mezigeneračních tématech.

Výuková činnost lektora a konkrétní počty studentů v seminářích

V zimním semestru 2022/23 lektorka vyučovala v kurzu *Spracherwerb Tschechisch Grundlagen* – tj. kurz češtiny pro začátečníky, který se konal 3krát týdně. Zde vyučovala jednou týdně jednu vyučovací hodinu, tj. 90 minut. druhý lektor učil 2krát týdně tu samou skupinu dvě vyučovací hodiny.

Také další kurz *Tschechisch als zweite slawische Sprache* (Čeština jako druhý slovanský jazyk) je určený začátečníkům, často se sem ale hlásí studenti, kteří znají nějaký jiný slovanský jazyk, nebo jsou dokonce rodilými mluvčími v jiném slovanském jazyce. Tento kurz měla na starosti pouze vyslaná lektorka a vyučovala zde třikrát týdně jednu vyučovací hodinu. Počty studentů v seminářích v zimním semestru 2022/23 jsou Grundlagen: 10 studentů; druhý slovanský jazyk: 11 studentů.

V letním semestru 2022/23 lektorka vyučovala v kurzu *Spracherwerb Tschechisch Ausbau 1*. Kurz je určený mírně pokročilým studentům a většinou se v něm potkají absolventi ze dvou kurzů pro úplné začátečníky ze zimního semestru. Jelikož všichni nepotřebují ke svému studiu další kurzy češtiny, v kurzu *Ausbau 1* proto pokračují jen někteří. Pro praktické jazykové kurzy je daný maximální možný počet 25 studentů. Tento kurz je rozdělen jednou týdně jednu vyučovací hodinu pro vyslaného lektora a druhý lektor měl dvakrát týdně 1 vyučovací hodinu. Celkem tedy 3 vyučovací hodiny pro mírně pokročilé studenty.

V letním semestru vyučující vedla také seminář pro pokročilé studenty v kurzu *Vertiefung 2*. Během semestru se snažili rozvíjet všechny jazykové dovednosti. Základní učební materiál doplňovala texty z české literatury, hojně poslouchali Český rozhlas i jiná média. Při hodinách byly prohlubovány všechny jazykové kompetence a také rozvíjeny jazykové strategie, schopnost adekvátní reakce, improvizace v podobě scének z běžného života. Tito studenti jsou už velmi zkušenými uživateli českého jazyka, proto je možné použít bohatý materiál autentických českých textů, nahrávek, videí, a je možné pracovat také např. s pořady Českého rozhlasu či České televize. Kurz navštěvovalo celkem 10 studentů.

Časově velmi náročná je příprava na přednášku k předmětu *Einführung in die tschechische Areal- und Kulturwissenschaft* (Úvod k českým reáliím). Přednáška probíhala jednou týdně a přihlásili se jednak studenti slavistiky, jednak mnoho dalších studentů z různých jiných kateder. Celkem bylo zapsáno 25 studentů. Vzhledem k různorodému publiku byla přednáška vedena v němčině. Ke každé přednášce lektorka připravila studijní podklady v němčině a během semestru doporučovala odbornou literaturu jak v češtině, tak v němčině. Jak už bylo zmíněno výše, tato přednáška v němčině klade velké nároky na přípravu a na jazykovou zdatnost lektora. Také neustálé aktualizování studijních materiálů vyžaduje soustavnou práci. Účast studentů na přednáškách není povinná.

Pravidelně v letním semestru se můžou studenti přihlásit na volitelný seminář, téma si vybírá lektor dle svého odborného zaměření. Jelikož se lektorka zabývá jazykovou typologií, otevřela seminář s názvem *Wortschatz und Sprachtypologie* (Slovní zásoba a jazyková typologie). Do speciálně zaměřeného lingvistického kurzu se přihlásilo 9 talentovaných jazykovědců. Hlavní náplní práce v semináři je příprava prezentace vybraného tématu a diskuze nad danou problematikou. Nezbytnou podmínkou pro úspěšné absolvování kurzu je pečlivá domácí příprava, která zahrnuje např. četbu odborných textů v němčině a v češtině. Důležitou součástí hodnocení je aktivní účast při seminářích. Počty studentů v letním semestru 2022/2023: Ausbau 1 13 studentů; Vertiefung 2 10 studentů; Areál (České reálie) 25 studentů; Typologie 9 studentů.

Metoda výuky a hlavní jazyk při výuce

Při praktických jazykových seminářích se lektorka snaží mluvit pouze česky, a to i v kurzech pro začátečníky. S tzv. přímou metodou, tedy s výukou jazyka bez mediačního jazyka má ty nejlepší zkušenosti. Němčinu by použila pouze v případě, pokud by ze situace vyplynulo, že výkladu nebylo porozuměno. Studenti si rychle zvyknou a česky se s ní domlouvají i mimo vyučování. Vhodnost této metody potvrzují sami studenti, kteří se již po prvním roce studia dostávají na letních školách po celé České republice do skupin s nejvyšší jazykovou úrovní.

Při seminářích postupujeme tradičně od jevů nejvíce frekventovaných a nejjednodušších ke složitějším. Snažíme se rozvíjet rovnoměrně všechny jazykové kompetence: mluvení, psaní, čtení – porozumění textu a práce s texty, poslech. Nedílnou součástí výuky jsou české písně různých žánrů. Pomáhají při procvičování české výslovnosti, ale zároveň také informují o aktuálních trendech v české hudbě, a tak velice přirozeně přivádí k bližšímu zájmu o českou kulturu obecně.

V seminářích pro pokročilejší studenty zkoušíme poslouchat rozličné kulturní pořady, zprávy z kultury, medailonky významných osobností české kultury. Pracujeme většinou s autentickými texty (z novin, časopisů, z české literatury, ale i z českých filmů). Student na závěr prezentuje osobně vybrané téma (většinou nějak souvisí s jeho diplomovou prací) a diskutuje s ostatními, a tak si trénuje umění argumentace, vysvětlování a obhajobu vlastních názorů.

Specifika výuky v Rakousku

Lektor se musí pedagogicky vyrovnat se skutečností, že do kurzu začátečníků se může přihlásit kdokoli, dokonce i Čech, který celé své vzdělání absolvoval až do maturity v České republice. Systém nijak nerozlišuje rodilé a nerodilé mluvčí češtiny. Lektor může těmto studentům nabídnout tzv. modulovou zkoušku, díky níž student získá požadovanou známku, ale nemusí docházet na hodiny. Student se i tak

může rozhodnout, že chce udržet kontakt se skupinou, a velmi často se tak i děje. V tom případě musí lektor vymyslet zvláštní plán pro tyto studenty a adekvátně je zaměstnat. Rodilí mluvčí se mohou podílet na přípravě jazykových her, křížovek, mohou si připravit odborný výklad určitého gramatického jevu.

Kromě rodilých Čechů se do kurzů přihlašují potomci vídeňských Čechů, kteří dobře rozumí, ale někteří mohou mít problémy s pravopisem. Hlásí se sem také studenti z jazykově smíšených rodin, potomci občanů, jejichž rodný jazyk se řadí mezi slovanské jazyky nebo náleží mezi jazyky Evropy. Lektorka v kurzu měla tu čest vyučovat spolu s Čechy a Rakušany také Srby, Chorvaty, Slovince, Rusy, Ukrajince, Slováky, Poláky, Maďary a mnoho dalších. Není také pravidlem, že by tito studenti byli pouze v kurzech s názvem *Čeština jako druhý slovanský jazyk*. Největší péči věnujeme studentům, kteří s češtinou opravdu začínají a neznají žádný slovanský jazyk.

Elektronická platforma Moodle

Studenti bohemistiky jsou zvyklí používat e-learningovou platformu Moodle. Lektor je díky tomuto médiu se studenty v neustálém spojení i mimo vyučování. Nejčastěji je Moodle využíván k zadávání domácích úkolů, k odevzdávání esejů, seminárních prací, studenti jsou zvyklí v tomto prostoru komunikovat s ostatními, vzájemně si opravovat úkoly, inspirovat se, diskutovat, připravovat se na dané semináře, ale také klást otázky k probrané látce. S Moodle odpadá lektorovi práce s neustálým kopírováním. Výhodou této platformy je, že probrané dokumenty zůstávají on-line a student stejně jako vyučující se k nim může v průběhu semestru kdykoli vrátit.

Zoom už pouze v ojedinělých případech

V zimním i v letním semestru 2022/23 proběhla výuka výhradně v prezenční podobě. Vyučující měli možnost využít Zoom v případě, že některý studující byl schopen sledovat výuku, ale ze zdravotních důvodů nebyl schopen přijít na univerzitu. V tomto roce už nebylo možné, aby studující absolvovali celý kurz pouze on-line, např. pokud by byli na stáži v zahraničí. Také všechny závěrečné zkoušky už bylo možné vykonat pouze prezenčně na univerzitě.

Zázemí lektora a podmínky pro výuku

Zázemí lektora na univerzitě je velice dobré. Na své hodiny se lektor může připravovat v pracovně, kterou může využívat zhruba dalších 35 lektorů, ale místnost je téměř vždy volná, jelikož mnoho lektorů sem dochází pouze v době svých kurzů. Dobrým pomocníkem jsou zamykatelné skříňky, kde si lektor může odložit i své osobní věci. Pracovna lektora je velmi dobře vybavena všemi důležitými přístroji, např. počítači, tiskárnou. Nachází se zde také dobře zásobená knihovna českého lektorátu. Lektor má tedy vše potřebné na dosah. Knihovnu mohou po dohodě navštěvovat studenti i ostatní vyučující. Malou

knihovnu lektor pravidelně obohacuje o nové knižní tituly. Vedle této malé knihovny lektorátu existuje také velká knihovna ústavu, kde lze najít další potřebné materiály pro výuku i studium.

Učebny na univerzitě jsou vybaveny všechny stejně, vyučující zde najde všechny vymoženosti moderní techniky (počítače, projektory atd.) Jelikož hodiny češtiny pro začátečníky probíhají v jedné konkrétní učebně, může si ji lektor přizpůsobit podle svých představ, např. může rozvěsit mapy, plány měst, gramatické tabule, vystavit fotky z proběhlých akcí atd. Lektor má k dispozici také kopírovací místnost.

Další aktivity lektora

V této části představíme aktivity, které se konají víceméně v každém semestru. Lektor je zcela zapojen do dění na místě svého působiště. Účastní se sezení katedry, slavností, přednášek, prezentací knih, oslav a výročí. V rámci slavistiky jsou právě bohemisté vůdčími organizátory a iniciátory mnoha kulturních a společenských akcí.

Pravidelně na začátku semestru navštěvuje se svými studenty tradiční českou restauraci nedaleko univerzity (Zur Böhmischen Kuchl), kde si česky objednává jídlo a společně procvičují dialogy v restauraci.

Naši studenti jsou také pravidelnými návštěvníky akcí v Českém centru ve Vídni. Vedle bohatého programu prezenčního se studující mohou zúčastnit například českého on-line konverzačního klubu, literárních čtení a mnoha dalších webinářů.

Nedílnou součástí kulturního života studentů a vyučujících slavistiky je oblíbená předvánoční besídka nazvaná *České Vánoce*. Tento rok se konečně po delší odmlce mohl odehrát v prostorách univerzity. Se studenty jsme opět nacvičili české koledy a divadelní představení v češtině. Za zmínku jistě stojí, že herci divadelního představení byli především studenti prvních ročníků, kteří měli za sebou pouze dva měsíce kurzu. Konečně jsme si znovu mohli užít skvělou podporu publika, společné zpívání českých koled a na závěr bouřlivý potlesk.

Naši studenti mají možnost navštívit také tradiční českou vánoční mši v české komunitě ve Vídni. Provedení *České mše vánoční*, tzv. Rybovky v českém kostele na Rennwegu ve Vídni je důležitou kulturní událostí české menšiny. Této významné události se mohou zúčastnit buď jako posluchači, nebo jako interpreti.

Nepravidelně jsme se se studenty scházeli v tzv. Českém klubu. Hlavním cílem je konverzovat v češtině, případně se dívat na české filmy, poslouchat aktuální českou hudbu, vařit a ochutnávat česká jídla, mluvit o různých tématech, která si vybírají sami studenti. Do aktivit klubu je zahrnuta i společná návštěva výstav, přednášek, literárních čtení v Českém centru ve Vídni nebo na Velvyslanectví České

republiky. Patří sem také výlety do České republiky. V průběhu semestru měl Český klub různé formy a naplně.

Během celého semestru lektor pravidelně informuje o aktuálním kulturním dění jak v Rakousku, tak v České republice. Studovat bohemistiku ve Vídni je skvělou volbou, protože naši studující mají obrovskou výhodu, že je zde velmi aktivní česká menšina, která také pořádá mnoho akcí. Navíc existují významná krajanská periodika, jako např. *Kulturní klub* nebo *Vídeňské svobodné listy (VSL)*. Do svých kurzů pravidelně lektorka přináší nová vydání těchto periodik. V rámci našeho tzv. Českého klubu se snaží studenty seznamovat s aktivitami a kulturními akcemi české menšiny. O společných akcích potom ráda referuje v již zmíněných *Vídeňských svobodných listech* či v *Krajinách češtiny*.

Život české menšiny ve Vídni je velice bohatý, každá oblast života má svůj spolek, ať už jde o zájmy sportovní, církevní, vědecké či pedagogické. Zde je seznam všech registrovaných spolků ve Vídni: https://www.mzv.cz/vienna/cz/rakousko/cesi_v_rakousku/krajanske_spolky_v_rakousku_prehled.html.

Zajímavosti akademické roku 2022/23

Život lektora v rakouské metropoli je každý rok naplněn mnoha kulturními událostmi, projekty, konferencemi, mezinárodními aktivitami a příležitostmi k setkání s mnoha významnými osobnostmi z České republiky. Tento rok byl obzvlášť vydařený, nabídl velmi mnoho inspirativních kulturních zážitků, proto je zde vybráno pouze pár z nich. Pro přehlednost jsou uvedeny v bodech:

- Rok 2022 byl vyhlášen jako jubilejní rok Čechů a Slováků ve Vídni. Oslavili jsme dvě významná výročí, jednak je to 150 let od založení Školského spolku Komenský, hlavního organizátora českého školství v Rakousku, jednak jsme oslavili 430. výročí narození Jana Amose Komenského, učitele národů. Již od začátku roku 2022 probíhaly různé kulturní akce, do nichž se zapojili lidé z různých spolků a organizací. Podrobné informace o bohatém programu lze najít zde: <https://wien-cz-sk.at/kalendar-akci>
- 10.10. 2022: Velvyslanectví České republiky – film *Zátopek* (se studenty bohemistiky, tzv. Český klub)
- 12.10. 2022: Setkání mobility v rámci projektu *Vídeňští Češi*, dále probíhá výzkum, toto setkání přineslo rozdělení úkolů ve výzkumu.
- 9.-11.11.2022: Mezinárodní Komárkovská konference organizovaná v Olomouci na Filozofické fakultě Univerzity Palackého
- 23.11.2022: České centrum ve Vídni – prezentace nového CD Adama Plachetky (tzv. Český klub).
- 24.11.-26.11.2022: Pracovní cesta do Ostravy (v rámci výzkumu *Vídeňských Čechů*).
- Prosinec 2022: český vánoční večírek, zpívání českých vánočních koled a české vánoční divadlo (tzv. Český klub).

- 24.12.2022: Rybovka, tj. provedení *České mše vánoční* v českém kostele na Rennwegu ve Vídni (tzv. Český klub).
- Na rok 2023 připadá také sté výročí od úmrtí spisovatele Jaroslava Haška. Připomínka této významné osobnosti se projevila jak v hodinách češtiny na univerzitě, tak v rámci Českého klubu.
- 25.2.2023: Ples Čechů a Slováků v Schönbrunnu (významná kulturně-společenská akce české a slovenské menšiny ve Vídni)
- 22.4. 2023: Komentovaná procházka po stopách šlechtického roku Harrachů ve Vídni. Rok 2023 je také rokem Harrachů. Projekt českého Národního památkového ústavu. (v rámci tzv. Českého klubu).
- 8.5. 2023: Návštěva Velvyslanectví České republiky a zhlédnutí českého filmu *Hádkovi*. (Český klub).
- 16.5. 2023: Vernisáž na univerzitě – *Literární paměť regionu* (zaměřeno na autory ze severní Moravy)
- 31.5. 2023: Setkání prezidenta České republiky Petra Pavla se zástupci české menšiny ve Vídni
- 7.6. 2023: Společná oslava závěru semestru studentů a učitelů všech oborů na slavistice
- 14.6. 2023: Kulturně-poznávací výlet do Znojma se studenty bohemistiky (celodenní bohatý program, návštěva mnoha kulturních památek, studující přednesli své referáty v češtině). (Český klub)
- 30.6.: Závěrečná oslava konce semestru na bohemistice – *Polka-knedlík party* (uvařili jsme si ovocné knedlíky, naučili jsme se tancovat českou polku, proběhla soutěž o nejlepší taneční pár, zazpívali jsme si české písničky různých žánrů, zahráli si různé jazykové hry, úspěšně prošli kvízem o České republice atd.). (Český klub).

Kontakty s dalšími institucemi

Vídeňská bohemistika neustále prohlubuje kontakty s Velvyslanectvím České republiky v Rakousku, s Českým centrem ve Vídni, se školou Komenský a také s mnoha univerzitami v České republice. Naši studenti jsou pravidelnými účastníky letních univerzit a studijních pobytů v ČR. Velice rádi a pravidelně vítáme také externí přednášející z celé České republiky.

Závěrečné poděkování

Je mi velkou ctí, že mohu působit na nejstarší bohemistice světa, děkuji svým nadřízeným a také svým kolegům za výbornou spolupráci, příjemné klima na pracovišti a za inspirativní vědecké prostředí. Vřelě

poděkování si zaslouží také celý tým DZS za dlouholetou dokonalou součinnost a všestrannou podporu lektorátu ve Vídni.

Vídeň 31. července 2023

Mgr. Markéta Schürz Pochylová, Ph.D.

Fotografická příloha

Oslavujeme kulaté narozeniny pana profesora Newerkly

Se studenty v Českém centru ve Vídni na prezentaci nového CD Adama Plachetky

Interpretujeme dílo Jaroslava Haška a studenti předčítají své eseje

Studentka Lena (3. zleva) skvěle namalovala podobiznu Švejka

Výzkumná skupina v Ostravě

Na výletě ve Znojmě na Masarykově náměstí

Učíme se tancovat polku na závěrečném českém večírku na univerzitě

S prezidentem České republiky při jeho květnovém setkání s českou menšinou ve Vídni